

PIELISEN KARJALAN KESTÄVÄT HANKINNAT – HANKE

TP1

Kirjallinen raportti alueen julkisista hankinnoista v. 2012-2015 ja siitä johdetut mahdollisuudet uuteen liiketoimintaan

Riitta Kinnunen
hankinta-asiantuntija
Pielisen Karjalan Kehittämiskeskus Oy

Taustaa

EU:n uudet hankintadirektiivit tulivat voimaan 02/2014. Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt kansallisen hankintalainsäädännön kokonaisuudistuksen direktiivien pohjalta. Tavoitteena on uuden lainsäädännön voimaantulo vuoden 2016 keväällä. Asiaa valmistelevat työryhmät tekevät ensimmäiset esityksensä keväällä 2015. Hankintadirektiiveissä korostuvat työllisyys-, ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien ottaminen huomioon, pk-yritysten toimintamahdollisuudet sekä hankintojen sähköinen käsittely.

Pielisen Karjalan yrittäjäjärjestöt ja yksittäiset yritykset ovat kiinnittäneet huomiota julkisten hankintojen ja yritysten tarjonnan kohtaamisongelmaan, joka johtuu mm. yritysten osaamisen puutteesta osallistua kilpailutuksiin ja tiedon puutteesta erityisesti kuntien pienhankinnoista. Toisaalta kuntasektorilla ei ole kattavaa tietoa yritysten tarjonnasta.

Pielisen Karjalan kestävä hankinnat -hankkeen tavoitteina ovat Pielisen Karjalan seutukunnan julkisten hankintojen kysynnän ja seudun oman tarjonnan kohtaamisen parantaminen sekä alueen yritysten kyvyn tarjota tuotteita ja palveluja valtakunnallisiin julkisiin hankintoihin kohentaminen. Hankkeessa otetaan huomioon hankintadirektiivien uudet painotukset.

Kysynnän ja tarjonnan kohtaamisongelman laadun selvittämiseksi hankkeessa kartoitetaan seutukunnan julkisten hankintojen sisältö viimeisiltä kolmelta vuodelta ja kulumassa olevalta vuodelta. Tulosta verrataan seudun yritysten tarjontaan. Hankinnat jaotellaan a) vuosittain toistuviin, b) pidempiin sopimuksiin perustuviin ja c) kertaluonteisiin hankintoihin. Kysynnän ja tarjonnan perusteella tunnistetaan mahdollisuudet uuteen yritystoimintaan.

Kohtaamisongelmaa korjataan ottamalla käyttöön sähköisiä alustoja valtakunnallisen HILMAN lisäksi myös seudullisesti. Alustoilta edellytetään kaksisuuntaisuutta, kuntien tulee voida ilmoittaa niihin myös kansalliset kynnysarvot alittavat pienhankinnat ja yritysten on voitava esittää tarjontansa. Käyttöön otettavat alustat ovat olemassa olevia ja testattuja työkaluja. Hankkeessa annetaan koulutusta sekä yrityksille että kunnille sähköisten alustojen käytöstä sekä erityisesti pienhankintojen niiden kautta tekemisestä. Yritysten tarjontaosaamista kehitetään viemällä hankkeen avustuksella läpi konkreettisia tarjouksia esimerkkitaapauksina.

Yritysten kykyä osallistua suurten hankintojen kilpailutuksiin voidaan parantaa niiden yhteistyöllä. Tarvitaan kuitenkin toimintamalli joustavan ja tuottavan yhteistyön aikaansaamiseksi. Lisäksi on tunnistettava mahdollisuudet pysyvien yritysryhmien syntyyn. Hankkeessa mallinnetaan yritysten alueellinen hankintayhteistyö.

Kuntien hankintakriteereinä käytetään harvoin aluetaloudellisia vaikutuksia. Uudet hankintadirektiivit tätä kuitenkin korostavat. Kuntien hankintasäännöt perustuvat nykyisen lainsäädännön ehtoihin ja käytännöt ovat seutukunnan sisällä erilaisia eri kunnissa. Hankkeessa laaditaan uudet direktiivit huomioon otettava malli kunnan hankintastrategiaksi Pielisen Karjalan kuntien käyttöön. Tavoitteena on, että kunnat ehtisivät strategiamallin avulla yhtenäistää hankintakäytäntöjään uuden kansallisen lainsäädännön tullessa voimaan keväällä 2016.

Tässä raportissa tarkastellaan Pielisen Karjalan kuntien hankintoja yksityissektorilta vuosina 2012-2015. Tulosta verrataan seudun yritysten tarjontaan. Hankinnat jaotellaan a) vuosittain toistuviin, b) pidempiin sopimuksiin perustuviin ja c) kertaluonteisiin hankintoihin. Kysynnän ja tarjonnan perusteella tunnistetaan mahdollisuudet uuteen liike- tai yritystoimintaan joko yritysten sisällä tai yritysten yhteistyönä.

Seutukunnan kuntien ostot yrityksiltä vuosina 2012-2015

Pielisen Karjalan Tilitoimistoliikelaitoksesta saaduista ostoreskontrataulukoista nähdään, että kunnat ostavat tuotteita ja palveluita omilta yhtiöiltään, toisilta kunnilta, kuntayhtymiltä, valtiolta ja muilta julkisyhteisöiltä. Lisäksi ne ostavat palveluita vakuutusyhtiöiltä, rahoituslaitoksilta sekä posti- ja tele-operaattoreilta. Kaikki nämä edellä mainitut on poistettu taulukoista, kun haluttiin tietoa kuntien ostoista yksityissektorilta.

Yli puolet kuntien yksityissektorin ostoista tehdään oman seutukunnan yrityksistä, mikä on prosentuaalisesti saman verran kun tarkastellaan koko Pohjois-Karjalan maakuntaa (56% 200 milj. € ostoista).

Seutukunnan kuntien ostot yksityissektorilta yhteensä

	kaikki ostot	ostot omalta seudulta	%
2012	25 milj. €	14 milj. €	56
2013	25 milj. €	13 milj. €	52
2014	42 milj. €	22 milj. €	52
2015/3	6 milj. €	3 milj. €	50

Seutukunnan ulkopuolisista ostoista suurimpia ovat rakentamiseen, elintarvikkeisiin, sosiaalialan palveluihin ja oppimateriaaleihin liittyvät hankinnat.

Kaikista kuntien tekemistä hankinnoista **pitempiin sopimuksiin** perustuvia ostoja on noin **42%**. Kunnat ovat mukana Joensuun Hankintatoimessa, joka on kilpailuttanut kuntien toiveiden mukaan hankintakokonaisuuksia. Hankintatoimen puitesopimukset on yleensä tehty neljäksi vuodeksi ja ne sitovat viranhaltijat tekemään hankinnat pääasiassa sopimuksen piirissä olevista yrityksistä.

Kaikissa kunnissa on tehty eniten **vuosittaisia sopimuksia (44%)**. Varsinkin sosiaalipuolen pitkäkestoiset sopimukset on tehty aina vuodeksi kerrallaan.

Kertaostojen määrä on keskimäärin **14%** vuosittaisista hankinnoista yksityissektorilta, joissakin hallintokunnissa vain 5% luokkaa. Kertaostoissa on usein kansallisen kilpailuttamisrajan alittavia hankintoja ja osa alittaa myös kuntien oman pienhankintarajan (2 000 - 3 000 €). Jos kunnan pienhankintaraja alittuu, voi viranhaltia valita toimittajan. (liite 1 kysely viranhaltijoille)

Mitä viranhaltijat toivovat yritysten tarjoavan

Kuntien johtaville hankintoja tekeville viranhaltioille esitettiin kysely hankinnoista yksityissektorilta. Osaa myös haastateltiin. Monet viranhaltijat ostaisivat mielellään paikallisilta yrityksiltä, mutta heillä ei ole tie-

toa tarjonnasta. Joissakin tapauksissa myös hinta ja saatavuus ovat estäneet paikallisen hankinnan. Sosiaalipuolen hankinnoissa on usein tarve ostaa palvelu kauempaa.

Kyselyssä viranhaltijat mainitsivat seuraavia tuotteita tai palveluita, joita he ostaisivat, jos niitä olisi tarjolla:

- lomituspalveluita
- suojavaatteita
- kenkiä
- erityisosaamista (lakimies, psykologi, tietotekniikan asiantuntija)
- vanhusten tehostettua palveluasumista

Jotta paikallisia tuotteita ja palveluita löytyisi helpommin, viranhaltijat toivovat enemmän tietoa alueen tarjonnasta ja toimittajaluettelon kertahankintoja varten.

Mitä seudun yritykset myyvät kunnille

Kaikille Valtimon, Nurmeksen ja Lieksan yrittäjille lähetettiin linkki kyselyyn, jossa kartoitettiin yrittäjien näkemyksiä julkisten hankintojen toteutuksen nykytilasta ja kehittämistarpeista. Vastauksia tuli 39. Puolet vastanneista ei ole osallistunut kuntien kilpailutuksiin. 39% vastanneista myy tällä hetkellä kunnille palveluita tai tuotteita.

Hallinnonalat, joille vastanneet yritykset myyvät tuotteitaan tai palveluitaan

Keskushallinto	12%
Sosiaali- ja terveystoimi	33%
Sivistystoimi	15%
Tekninen toimi	18%

Kaupat myyvät kunnille päivittäis- ja erikoistavarakauppojen tuotteita. Useat paikalliset kuljetuspalveluyritykset myyvät ihmisten ja tavaroiden kuljetusta. Seudun yritysten erikoisosaaminen näyttäisi olevan viranhaltijoiden tiedossa, sillä kaikki ostavat alueen yritysten palveluja. Rahassa mitattuna sosiaalipalvelut ja rakentaminen pyörittävät eniten euroja omassa seudussa. (liite 2 kysely yrittäjille)

Mitä seudun yritykset haluaisivat myydä kunnille

Kyselyssä kävi ilmi, että yrityksillä ei ole tietoa kuntien tarpeista eikä suunnitteilla olevista kilpailutuksista. Vain 3% vastanneista yrityksistä koki saavansa aina tietoa riittävän ajoissa.

Yritykset haluaisivat tarjota kunnille seuraavia tuotteita tai palveluita:

- matkailupalveluita
- aitoja ja portteja sekä niiden huoltopalveluita
- virkistyspalveluita
- vanhuspalveluita
- kuljetuspalveluita
- kiinteistönhuoltoa
- lukkopalveluita
- terveydenhuoltopalveluita
- jalkahoitoa
- metsänhoitopalvelua
- puunkorjuuta

Mahdollisuudet uuteen yritystoimintaan

Jos seuraavassa kansalliset tai EU-rajat ylittävässä kilpailutuksessa kunnat haluaisivat hyväksyttävän myös osatarjoukset, lisääntyisi yritysten mahdollisuus tarjota palveluitaan ja tuotteitaan kunnille, mikä puolestaan vahvistaisi alueen tarjontaa kaikille asukkaille ja lisäisi kuntien elinvoimaisuutta. Tällaisia palveluja ovat mm:

- pesula- ja tekstiilienhuoltopalvelut
- lehtien tilaukset
- tulkkipalvelut
- sisustustekstiilit, somistaminen
- oppimateriaalit
- toimistotarvikkeet

Vaikka seudulla on erityisosaamista, ei sitä ole vielä tarpeeksi. Sosiaali- ja terveysalan palveluita puuttuu. Niitä sekä yleislääkäripalveluja ostetaan seutukunnan ulkopuolelta. Olisiko paikallisilla lääkärikeskuksilla mahdollisuutta lisätä päivistysaikoja ja laajentaa tarjontaa erilaisiin terapioihin?

Erilaisia vartiointiin ja muuhun turvallisuuteen liittyviä palveluita tarvitaan lisää. Yksi kunnista käyttää oman alueen yritystä, mutta toiset ostavat palvelut muualta.

Seudullamme on vahvaa osaamista matkailussa ja ohjelmapalvelutuotannossa. Yrityskyselyssä monet matkailuyrittäjät toivat esille halunsa syventää yhteistyötä kuntien kanssa ja tarjota palveluitaan julkiselle sektorille. Löytyisikö sosiaali- ja matkailualan yhdistämisestä uusia innovatiivisia palvelutuotteita?

Pielisen Karjalan yrittäjien, toimialasta riippumatta, olisi hyvä miettiä mahdollisuuksiaan tarjota palveluja kunnille ja vaikka yhteistyössä markkinoida niitä. Pohjois-Karjalan kehittämissyhtiöt ylläpitävät maakunnan yhteistä yritysrekisteriä (<http://yritysrekisteri.josek.fi>), mutta hankinnoista päättävät toivoivat seudullista luetteloja tarjonnasta. Voisiko yrittäjäjärjestöt kasata kyseisiä tietoja?

Mitä viranhaltijat voivat tehdä lisätäkseen paikallisia hankintoja

Isoimmat, kansallisen rajan ylittävät, kilpailutukset kunnat antavat Joensuun Hankintatoimen kilpailutettavaksi, mutta hankinnan suunnitteluvaiheessa olisi hyvä huomioida paikallinen tarjonta ja hyväksyä myös osatarjoukset.

Kuntien viranhaltijoilla on mahdollisuus hyödyntää pienhankinnoissa sähköistä kilpailuttamista. Kuulumalla Joensuun Hankintatoimeen on kunnilla käytettävissään Pienhankinta.fi –portaali, jonka kautta on helppo järjestää avoin kilpailutus myös tarvittavista tuotteista tai palveluista, jotka alittavat kansallisen kynnyksirajan. Kaikki hankintoja tekevät viranhaltijat saavat tunnukset portaalin käyttöön, monet ovat jo ne saaneet!

Mitä yrittäjät voivat tehdä päästäkseen toimittajaksi julkisiin hankintoihin

Jotta paikallisia hankintoja voidaan tehdä, täytyy yrittäjien olla aktiivisia myös kilpailutusten seurannassa. Hankintakalenterista (hankintakalenteri.fi/jns) saa tietoa tulevista kilpailutuksista ja voi jo hyvissä ajoin olla yhteydessä hankintoja tekevään viranhaltijaan. Sieltä löytyvät myös uudet hankintapäätökset ja luettelo sopimustoimittajista (ostopaikkaluettelo).

Sähköisten tarjousten teko on helppoa ilmaisen Tarjouspalvelu –portaalien (tarjouspalvelu.fi/jns) kautta. Yrittäjän tarvitsee rekisteröityä sinne. Samat tunnukset käyvät myös Pienhankintapalveluun. Pienhankintapalveluun on mahdollista saada ilmainen vahtipalvelu, joka ilmoittaa kaikista hakusanoja sisältävistä tarjouspyynnöistä sähköpostilla. Hakupalvelua voi käyttää myös muiden maakuntien alueille.

Lopuksi

Hankintalaki ei estä paikallisia hankintoja, vaan suurin este on tiedon puute. Kun kuntien hankintoja tekevät henkilöt ovat perillä alueen yritysten tarjonnasta, voivat he isoissa kilpailutuksissa hyväksyä myös osatarjoukset. Kun he pienemmissä hankinnoissa käyttävät Pienhankintapalvelun avointa tarjouspyyntöä, on seudun yrityksillä tieto kilpailutuksesta ja mahdollisuus antaa tarjous.

Sähköisten portaalien käyttöönotto vaatii totuttelua. Neuvoa ja opastusta on saatavilla PIKESin ja JOSEKin toimesta. Hyviä esimerkkejä onkin jo saatu. Nurmeksien kaupungin koululaiskuljetusten kilpailuttamisessa tehtiin yhteistyötä osapuolten kanssa ja yritykset osallistuivat aktiivisesti Tarjouspalvelu-koulutukseen.

Pielisen Karjalan kestävät hankinnat -hankkeen yhtenä tehtävänä on selvittää, minkä tyyppisiä hankintoja kunnat tekevät yksityisiltä yrityksiltä ja voisiko hankintoja omalta seutukunnalta lisätä!

Toivon, että vastasit alla oleviin kahteen kysymykseen ja lähettäisit sen vastausviestinä minulle takaisin. Toinen vaihtoehto on, että tapaisimme ja haastattelisin Sinua.

Taustaa:

Pielisen Karjalan kunnat ostivat vuonna 2014 yksityisiltä yrityksiltä palveluita tai tuotteita yhteensä yli 40 miljoonalla eurolla. Niistä noin 55 % ostettiin oman seutukunnan yrityksiltä.

Hallintokunnittain luvut olivat noin:

Keskushallinto	3,7 milj€	1,7 milj€ seudulta
Koulu	5,2 milj€	2,3 milj€
sosiaali	14,8 milj€	10,3 milj€
tekninen	17,9 milj€	7,9 milj€

Kysymykset:

1. Kuinka paljon arvioit oman hallintokuntasi yksityissektorin ostoista olevan
 - vuosittain toistuvia _____ %
 - pitempi aikaisiin sopimukseen perustuvia _____ %
 - kertaluonteisia hankintoja _____ %
2. Pystyisikö mielestäsi nyt muualta tehtyjä hankintoja tekemään oman seutukunnan yrityksiltä?
 - Kyllä _____
 - Kyllä, jos _____
 - Ei, koska _____

Kiitos vastauksistasi!

Tervetuloa vastaamaan Pielisen Karjalan kuntien hankintojen kehittämistä taustoittavaan kyselyyn!

Tämän kyselyn avulla kartoitetaan seudun yritysten näkemyksiä hankintojen toteutuksen nykytilasta ja kehittämistarpeista. Kyselyn tulokset luovat pohjan Pielisen Karjalan kuntien hankintastrategian/mallin luomiselle. Vastaaminen vie aikaa noin 5 minuuttia. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

1. Yrityksesi toimiala?

Sosiaali- ja terveysala

Tukku- ja vähittäiskauppa

Teollisuus, tekninen

Rakentaminen

Liikenne

Jokin muu, mikä:

2. Yrityksesi henkilöstömäärä?

Olen yksinyrittäjä

2-5 henkilöä

6-20 henkilöä

yli 20 henkilöä

Käsitteellä 'hankinta' tarkoitetaan kaikkia kunnan palvelualueiden tekemiä tuotteiden ja palveluiden ostoja.

3. Mikä on roolisi hankintojen toteuttamisessa? Voit valita useita vaihtoehtoja.

Olen osallistunut kuntien kilpailutuksiin

En ole osallistunut kuntien kilpailutuksiin

En ole sopimustoimittaja, mutta toimitan kunnalle.

Olen ollut aikaisemmin sopimustoimittaja, mutta en ole tällä hetkellä.

Olen sopimustoimittaja

Olen osallistunut Joensuun seudun hankintatoimen kilpailutuksiin

Jokin muu, mikä:

4. Mille kunnan hallinnon alalle toimitat?

Keskushallinto

Sosiaali- ja terveystoimi

Sivistystoimi

Tekninen toimi

Jokin muu, mikä:

En toimita, miksi?

5. Mitä palveluita tai tuotteita haluaisit tarjota ja toimittaa seudun kunnille kaikille: _____

PIKES

PIELISEN KARJALAN KESTÄVÄT HANKINNAT

Valtuutolle: _____

Nurmekselle: _____

Lieksalle: _____

6. Mielestäni kunnat toteuttavat hankintoja suunnitelmallisesti, ennakoiden ja tasapuolisesti.

Ei koskaan

Harvoin

Useimmiten

Lähes aina

Poikkeuksetta aina

Mihin työtapoihin ja vaiheisiin liittyvää suunnitelmallisuutta, ennakoimista ja tasapuolisuutta tulisi kehittää ja miten?

7. Saan riittävän ajoissa tietoa tulevista kilpailutuksista?

En koskaan

Harvoin

Useimmiten

Lähes aina

Poikkeuksetta aina

Miten tiedottamista tulisi kehittää?

Mistä saat/etsit tietoa kilpailutuksista?

8. Kunnat käyttävät hankinnoissa sellaisia määrittelyjä ja sopimusehtoja, jotka kannustavat yrityksiä laadun ja kustannustehokkuuden parantamiseen.

Ei koskaan

Harvoin

Useimmiten

Lähes aina

Poikkeuksetta aina

Mahdolliset kommentit:

9. Kunnat osallistavat yrityksiä hankintojen suunnitteluun?

Ei koskaan

Erittäin harvoin

Joskus

Usein

Säännönmukaisesti

Miten kunta on osallistanut yrityksiä hankintojen suunnitteluun?

10. Kunnat käyttävät hankinnoissa sellaisia määrittelyjä ja sopimusehtoja, jotka mahdollistavat paikallisten yritysten käyttämisen hankinnoissa?

Ei koskaan

Pohjois-Karjalan
MAAKUNTALIITTO

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020

Erittäin harvoin

Joskus

Usein

Säännönmukaisesti

11. Mitkä periaatteet tai näkökulmat ovat mielestäsi tärkeitä hankintojen toteuttamisessa?

12. Millaisia kehittämistoimenpiteitä julkisen sektorin hankintojen toteutukseen toivoisit?

13. Tarvitsetko koulutusta tai neuvontaa sähköisiin tarjouspyyntöihin vastaamisessa?

Kyllä, yhteiskoulutusta

Kyllä, yrityskohtaista neuvontaa (yhteystietosi _____)

En tarvitse

14. Miten muuten voitaisiin yrityksiä auttaa hankintoihin osallistumisessa?

15. Oletko kiinnostunut tekemään yhteistarjouksia isompiin kilpailutuksiin?

Kyllä (yhteystietosi: _____)

En

16. Muita kommentteja

KIITOS VASTAUKSESTASI!

